

मत्स्येन्द्रनाथ मत्स्य प्रशिक्षण केंद्र अहमदनगर, वाडीया पार्क

प्रोग्रा : रुपचंद बळे

ऑफिस : 8888 650 918

मो. 8087 996 100

**Email : balemasewale@gmail.com
www.balemasewale.com**

बळे मासेवाले मच्छिफ्राय सेंटर नगर - दौंड हायवे, कोळगाव(श्रीगोंदा) मो. ८० ८७ ९९७ ९००

**रोहू फ्राय
कोळंबी फ्राय
खेकडा फ्राय
सुरमई फ्राय
चिंगळी फ्राय
वाम फ्राय
बोंबील फ्राय - ओला/सुका
चिलापी फ्राय
पापलेट फ्राय
बांगडा फ्राय
बिगर काटा फ्राय**

**सर्व प्रकारे मच्छिकरी ताट मिळेल.
ज्वारी, बाजरीची भाकरी, चपाती मिळेल.**

मत्स्यशेतीसाठी निवडलेल्या तलावात स्थानिक मासे आहेत काय ? असल्यास कोणते तलावात नैसर्गिक खाद्य किती व कोणते आहे ? तलावात कोणत्या जातीचे मासे, किती व कोणत्या आकाराचे सोडावेत ? तलावाची उत्पादकता किती आहे ? व ती वाढवण्यासाठी खत योजना कोणती व किती करावी ? पूरक खाद्य किती व कोणते वापरावे ? यासारख्या बाबींचा शास्त्रशुद्ध अभ्यासातून मत्स्यशेतीचे तंत्र विकसीत होते गेले. तलावाच्या पाण्याचे गुणधर्म, नैसर्गिक अन्नाची उपलब्धता, माश्यांच्या वेगवेगळ्या जाती व त्यांना लागणारे अन्न यांचा अभ्यास करून योग्य जाती निवडल्या गेल्या.

पाण्याच्या गुणवत्तेचे व्यवस्थापन

पाण्याच्या गुणवत्तेवर माशांचे स्वास्थ्य व वाढ अवलंबून असते. पाण्याची गुणवत्ता उत्तम राखता आल्यास भरघोस मत्स्योत्पादन मिळणे शक्य आहे. मत्स्यशेतीमध्ये पाण्याच्या गुणवत्तेचे व्यवस्थापन अत्यंत महत्त्वाचे आहे. माशांचे वाढीसाठी आवश्यक घटकांची पाण्यातील पातळी कायम राखणे व अपायकारक घटकांची पाण्यातील पातळी किमान ठेवणे यास पाण्याच्या गुणवत्तेचे व्यवस्थापन म्हणता येईल. पाण्याची गुणवत्ता पाण्यातील जीव जंतूच्या विद्येमुळे अतिरिक्त मशागत व खाद्यामुळे खराब होते.

पाण्यातील विद्राव्य प्राणवायू,

अमोनिया, आम्लता, निर्देशांक, तापमान, दृश्यता, रंग, खोली, नायट्रेट, नायट्राईट, चनस्पती घनता इत्यादी हे महत्त्वाचे घटक असून त्यांची पातळी नियंत्रणात असणे गरजेचे आहे. सर्वसाधारणपणे पाण्याच्या गुणवत्तेचे निकष पुढीलप्रमाणे :

टिप : * मागील कार्यपद्धतीप्रमाणे काम केल्यास मत्स्य उत्पादन अपेक्षित असे मिळते. तसे न केल्यास संस्था जबाबदार राहणार नाही. * आम्ही माल जिवंत व फ्रेश दिला, त्याची जबाबदारी तुमची असेल याची नोंद घ्यावी.

तापमान	: २८ ते ३२ सें. ग्रेड
विद्राव्य प्राणवायु	: ५ ते ७ पि.पि.एम.
जीवनशास्त्रीय प्राणवायुची गरज	: ३० पि.पि.एम.
कर्बोद्विद पाण वायु	: २० पि.पि.एम. पेक्षा कमी
पारदर्शकता	: ४० से.मी.
रंग	: तपकिरी किंवा फिकट हिरवा
प्राणीप्लवंग	: १०-२० एम.एन. / १०० लिटर्स
आम्लता निर्देशांक	: ७ ते ८.५
एकूण क्षारता	: ५० ते १००
कठिणपणा	: ७० ते १५० पि.पि.एम. पेक्षा कमी
अमोनियम	: १५ पि.पि.एम. पेक्षा कमी
अमोनिया	: ०.१ पि.पि.एम. पेक्षा कमी
नायट्राईट	: १ पि.पि.एम. पेक्षा कमी
नायट्रेट	: २० पि.पि.एम. पेक्षा कमी

पॉलीथीन मत्स्य व शेततळे व तलाव

१) पॉलीथीन शेततळे : पॉलीथीन शेततलावात मत्स्यबीज सोडण्यापूर्वी ३ फुट अंतरावर नायलॉन दोरी लावणे व ही कड ते ती कड बांधून घेणे.

२) कायदे : पाणकॉबडी हा पक्षी मासे खाण्यासाठी दोरीच्या भिती पोटी येत नाही.

३) शेततळ्यात कोणते मासे सोडावेत : पॉलीथीन शेततळ्यात राहू, कटला, मुगळ, सुपरनेस कॉबडा इ.

४) राहु : हा मासा मधल्या थरात राहतो.

५) कटला : हा मासा वरच्या थरात राहतो.

६) मुगळ : हा मासा सर्व थरात राहतो.

७) सुपरनेस(कॉबडा) : हा मासा खालच्या थरात राहतो व मातीमिश्रीत अन्न खातो.

८) शेततळ्यात मासे सोडल्यानंतर : तळ्यात मासे सोडल्यानंतर २ दिवस काहीही खाद्य टाकायचे नाही व दोन दिवसांनी २ किलो शेंगदाणा पॅड व बळे फिश टॉनिक सायंकाळी भिजवून दुसऱ्या दिवशी सकाळी ८ ते ९ च्या दरम्यान टाकावी व ती सलग १० दिवस टाकावी.

९) खाद्य : तांदुळ/बाजरी भरडून भिजवून व १० मिली. बळे फिश टॉनिक रोज सकाळी ८ ते ९ च्या दरम्यान टाकावी. कमीत कमी १ महिनाभर टाकावे.

१०) एक महिन्यांनंतर : तांदुळ/बाजरी बळे फिश खाद्य व १० मिली बळे फिश टॉनिक रोज देणे.

११) दुसऱ्या महिन्यांनंतर : गव्हाचा कोंडा रोज २ किलो या प्रमाणे भिजवून टाकावे व माशाच्या साईज(वाढीप्रमाणे) खाद्य टाकावे.

१२) तलावात ऑक्सिजन कमी पडू नये म्हणून : तलावात जेवढे उंचावरून पाणी टाकता येईल तेवढे टाकावे कारण ऑक्सिजन तयार होतो. (हवेच्या बुडबुड्यामुळे)

१३) पाणी : रोज कमीत-कमी १ तास पाणी टाकावे.

१४) पाण्यात मोटार किंवा फुटबॉल असेल तर : त्यावर मच्छरदाणी लावावी.

१५) पॉलीथीन शेततळे : ऑक्सिजन तयार होण्यासाठी पाणी उंचावरून टाकावे.

१६) माश्यांना ईजा किंवा जखम झाल्यास किंवा मरण पावल्यास : २०० ग्रॅम पोटॅशियम टाकावे.

१७) मासे दिड ते दोन इंच झाल्यास : माशांना तांदुळ व बाजरी भाजून भरडून व बळे फिश खाद्य व टॉनिक रात्री भिजवणे व सकाळी ८ ते ९ वा. टाकणे.

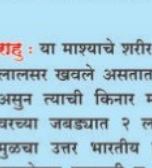
१८) खाद्याची मात्रा :

नग(बीज)	शेंगदाणा पॅड	बळे फिश टॉनिक(मिली)	बळे फिश खाद्य(ग्रॅम)	एकूण किलो रोज
१०,०००	५०० ग्रॅम	१० मिली	५०० ग्रॅम	१००० ग्रॅम
२०,०००	१००० ग्रॅम	१० मिली	५०० ग्रॅम	१५०० ग्रॅम
३०,०००	१००० ग्रॅम	१० मिली	५०० ग्रॅम	१५०० ग्रॅम
४०,०००	१५०० ग्रॅम	१० मिली	१००० ग्रॅम	२५०० ग्रॅम
५०,०००	२००० ग्रॅम	२० मिली	१००० ग्रॅम	३००० ग्रॅम
१,००,०००	२५०० ग्रॅम	२० मिली	१००० ग्रॅम	३५०० ग्रॅम

* टिप : रोज सकाळी ८ ते ९ या दरम्यान खाद्य टाकणे माशांना योग्य असते. मासा खाद्यासाठी फिरला तरच त्याची वाढ योग्य होते म्हणून जास्त खाद्य टाकू नये.

कटला : या माश्याचे डोके मोठे असून मधला भाग मांसल व रुंद असून अंगावर मोठी खवले असतात. तोंड वरच्या बानूस वळलेले, खालचा भाग ओठ जाड व किचीत पुढे आलेला असतो. मिशा नसतात, मुळचा उत्तर भारतीय नद्या मधील हा मासा सर्वत्र आढळतो. वरच्या थरातील प्राणीप्लवंग हे याचे मुख्य खाद्य आहे. हा मासा सर्वात जलद वाढणारा १ वर्षात १ किलोपर्यंत वाढतो. वयाच्या तिसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वाधात नद्यांमध्ये नैसर्गिक प्रजनन होते. जलाशयात नद्यांसारखी परिस्थिती निर्माण झाल्यास तेथे ही प्रजनन होऊ शकते. मत्स्यबीज केंद्रावरही प्रेरीत प्रजनन घेता येते.

राहु : या माश्याचे शरीर लांबट असून अंगावर लालसर खवले असतात. खालचा ओठ जाड असून त्याची किनार मऊ व दातेरी असते. वरच्या जबड्यात २ लहान मिशा असतात. मुळचा उत्तर भारतीय नद्यांमधील हा मासा कुजलेल्या चनस्पती व त्यावरील जीवजंतु हे खाद्य आहे. हा मासा सर्वात जलद वाढणारा १ वर्षात १ किलोपर्यंत वाढतो. वयाच्या तिसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. खालच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. जलाशयात खालच्या जबड्यास मिळून ४ लहान मिशा नद्यांसारखी परिस्थिती निर्माण झाल्यास तेथे ही प्रजनन होऊ शकते. असतात. पुढपर लांब असतो. अंगावरील खवलांवरून पोटजाती पडतात.

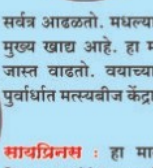
मुगळ : या माश्याचे शरीर जास्त लांबट असते. ओठ पातळ असतात. खालच्या जबड्यास दोन लहान मिशा असतात. मुळचा उत्तर भारतीय नद्यांमधील हा मासा सर्वत्र आढळतो. प्राणीप्लवंग चनस्पती, कुजलेल्या चनस्पती हे

त्याचे मुख्य खाद्य आहे. हा मासा वर्षात १ ते २ किलो पर्यंत वाढतो. वयाच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वाधात नद्यांमध्ये नैसर्गिक प्रजनन होते. जलाशयात नद्यांसारखी परिस्थिती निर्माण झाल्यास तेथे ही प्रजनन होऊ शकते.

चंदेरा : या माश्याचे डोके मोठे, निमुळते व मधला भाग चपटा असून अंगावर चंदेरी खवले असतात. खालचा जबडा वरच्या पेक्षा किचीत पुढे आलेला असतो. पोटावर चाकुच्या पात्याप्रमाणे मांसल भाग असतो. हा मुळचा चीन मधला असून भारतात प्रथम १९५९ ला कटक येथे जपानहून आणला. हा मासा सर्वत्र आता आढळतो. वरच्या थरातील चनस्पती प्लवंग व शेवाळ त्याचे मुख्य खाद्य आहे. हा मासा जलद वाढणारा असून १ वर्षात १ किलो पेक्षा जास्त वाढतो. वयाच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वाधात मत्स्यबीज केंद्रावर प्रेरीत घेता येते.

गवल्या : या माश्याचे शरीर लांबट असून अंगावर हिरवट खवले असतात. तोंड निमुळते व अरुंद असते. मिशा नसतात. पुढपर बराच मागे असतो. शेपटीचा नर पूर्ण दुभागलेला असून त्याची कड अंतर्गोल असते. हा मुळचा चीन मधला भारतात प्रथम १९५९ ला कटक येथे हांगकांग येथून आणला. हा मासा भारतात सर्वत्र आढळतो. मधल्या थरातील चनस्पती प्लवंग व पानचनस्पती हे त्याचे मुख्य खाद्य आहे. हा मासा जलद वाढणारा असून १ वर्षात १ किलो पेक्षा जास्त वाढतो. वयाच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वाधात मत्स्यबीज केंद्रावर प्रेरीत प्रजनन घेता येते.

सायप्रिनस : हा मासा काळपट, हिरवट, पिवळसर, सोनेरी अशा विविध रंगात आढळतो. त्याच्या तोंडाची विशिष्ट अशी ठेवण असून ते

*** गोड्या पाण्यातील सर्व प्रकारचे मत्स्यबीज मिळेल.**